

Bartosz Staręgowski
(Archiwum Państwowe w Lublinie)
ORCID: 0000-0002-4775-0162

Protestacja Krzysztofa Unruga na mieszczan lubelskich wniesiona do grodu lubelskiego. Spór o prawo do stacji żołnierskich

ZARYS TREŚCI: Tekst jest edycją źródłową protestacji wniesionej przez rotmistrza Krzysztofa Unruga na mieszczan lubelskich. Po dramatycznej sytuacji spod Piławiec chorągwie, którym udało się wydostać z okrążenia, poszukiwały możliwości uzupełnienia zapasów. Ta, której przewodził Unrug, dotarła do Lublina. Mieszczanie lubelscy odmówili jednak żołnierzom wstępu. Na takie zachowanie dowódca złożył skargę do grodu.

SŁOWA KLUCZOWE: arkebuzeria, protestacja, wojsko powiatowe, pułkownik, rotmistrz, księgi grodzkie.

ABSTRACT: The text is a primary source edition of the complaint (protest) against Lublin burghers submitted by cavalry captain Krzysztof Unrug. After the dramatic situation at Piławce, the mounted companies that managed to break out of the encirclement sought opportunities to replenish their provisions. The company commanded by Unrug reached Lublin. However, the Lublin burghers refused to admit soldiers into town. The commander complained to the county court for the nobility about such behavior.

KEY WORDS: harquebusiers cavalry, protest, poviat troops, colonel, cavalry captain, town registers.

W 1648 r. państwo polsko-litewskie musiało się zmierzyć z największym jak do tej pory powstaniem kozackim na Ukrainie. Na jego czele stanął pisarz wojska zaporoskiego Bohdan Chmielnicki, który zjednoczył siły zaporoskie oraz zawarł sojusz z chanem tatarskim Islamem Girejem. Powstanie miało spacyfikować wojsko koronne, podzielone na trzy grupy. Pierwszą stanowiła grupa lądowa pod dowództwem Stefana Potockiego, mało doświadczony syn hetmana wielkiego koronnego Mikołaja Potockiego, druga, na której czele stali hetmani Mikołaj Potocki i Marcin Kalinowski, stanowiła grupę odwodową, a trzecia, tzw. wodna, znajdująca się pod komendą pułkownika Michała Krzczewskiego, składała się głównie z kozaków rejestrowych. Siły kozacko-tatarskie w pierwszej kolejności pobiły siły Stefana Potockiego pod Żółtymi Wodami, a następnie rozbiły grupę odwodową obu hetmanów pod Korsuniem, w wyniku czego obaj dowódcy dostali się do niewoli. Dekompozycji uległa również grupa wodna, a to z powodu zdrady Krzczewskiego i jego kozaków rejestrowych¹.

Wybuch powstania kozackiego nastąpił w wyjątkowo trudnej sytuacji dla Rzeczypospolitej, gdyż niedługo po jego rozpoczęciu zmarł król Władysław IV Waza, a państwo zostało pozbawione monarchy². Sytuacja stawała się coraz bardziej niebezpieczna, a postępy wojsk kozackich zagrażały południowo-wschodniej części kraju. Pełniący funkcję interreksa na czas bezkrólewia prymas Maciej Łubieński wystosował uniwersał, w którym apelował, by województwa i ziemie przygotowały obronę państwa we własnym zakresie, upraszał szlachtę o opłacenie wojska do obrony z podwójnego podymnego oraz możliwe ograniczenie zaciągania formacji wojskowych, w których mogli pojawić się ludzie pochodze-

¹ J. Jerlicz, *Latopisiec albo kroniczka*, t. 1, wyd. K.W. Wójcicki, Warszawa 1853, s. 63; B. Maskiewicz, *Pamiętniki Bogusława Kazimierza Maskiewicza, Pamiętnik A*, [w:] *Pamiętniki Maskiewiczów*, oprac. A. Sajkowski, Wrocław 1961, s. 238–242; M. Jemiołowski, *Pamiętnik dzieje Polski zawierający (1648–1679)*, oprac. J. Dziegielewska, Warszawa 2000, s. 47; *Raport pachołka spod chorągwi Stanisława Mariusza Jaskólskiego o bitwie u Żółtych Wód, Quintajunii. Relacja jednego niedobitka muszkietera spod regimentu pana Henryka Denhoffa obersztera o pogromie panów hetmanów pod Korsuniem*, [w:] *Relacje wojenne z pierwszych lat walk polsko-kozackich powstania Bohdana Chmielnickiego okresu „Ogniem i Mieczem” (1648–1651)*, oprac. M. Nagielski, Warszawa 1999, s. 111–113, 115–122; *Wiadomości z Ukrainy niewiadomego źródła 21 V 1648 Podhorce, Relacja o pogromieniu hetmanów pod Korsuniem 26 V 1648*, [w:] *Księga pamiętnicza Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego a później kasztelana bieckiego*, wyd. A.Z. Helcel, Kraków 1864, s. 17, 20–24; W. Biernacki, *Żółte Wody–Korsuń 1648*, wyd. 2, Warszawa 2008, s. 82–114, 113–124; W. Majewski, *Potocki Stefan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 28, Wrocław 1984–1985, s. 176–177.

² H. Wisner, *Władysław IV*, Wrocław 2009, s. 176–179; L. Podhorodecki, *Władysław IV 1595–1648*, Warszawa 1974, s. 167.

nia chłopskiego. Sugerował zaciąganie do formacji wojskowych złożonych ze szlachty:

Które zaś województwa i powiaty mają albo żołnierza powiatowego, albo pieniądź gotowy, tym dwojga podymnego [...] ojczyznę posiłkować będą [...]. Nie kozaków tedy ale ognistego/żelaznego/potężnego wojska potrzeba to jest usarzów, rajtarów, draganów i piechoty niemieckiej, [...] nie ufając zaciągom chłopstwa naszego, ale raczej wszystkie nadzieje w samej nas szlachcie i w ludziach cudzoziemskich...³.

Innymi słowy, nakłaniał szlachtę do organizowania wojska powiatowego⁴. W Wielkopolsce, natychmiast po dotarciu tragicznych informacji o sytuacji armii koronnej, starosta generalny Bogusław Leszczyński wystosował kilka uniwersałów, w których wyjaśnił szlachcie trudną sytuację wojska koronnego i zaapelował o podjęcie działań zmierzających do przygotowania odpowiedniego wsparcia wojskowego oraz zwołanie w tym celu sejmiku⁵. Na chwilę przed sejmikiem wydał uniwersał, w którym wzywał szlachtę do organizacji pospolitego ruszenia⁶.

Sejmik Wielkopolski właściwej odbył się 8 czerwca 1648 r. w Poznaniu. Oba obradujące razem województwa poznańskie i kaliskie uchwałyły zaciąg czterech pokaźnych pułków powiatowych złożonych z arkabuzerii i dragonii, liczących razem 2200 żołnierzy. Uczestnik sejmiku, wojewoda poznański Krzysztof Opaliński skomentował to słowami: „[...] w haniebnie wielkiej gromadzie uchwaliliśmy te rzeczy, gotowe mając pieniądze w ratuszu [...]”⁷.

³ Uniwersał prymasa Macieja Łubieńskiego do szlachty województw poznańskiego i kaliskiego, Warszawa 26 V 1648, Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej: APPoz.), Księgi grodzkie poznańskie (dalej: Gr. Pozn.), sygn. 693, k. 484–485v.

⁴ Wojska wojewódzkie, zwane również wojskami powiatowymi, to zaciężna formacja zbrojna, którą w całości organizowały i finansowały sejmiki ziemskie. To na sesjach tych zgromadzeń podejmowano decyzje o wielkości i charakterze zaciągu, kadrze oficerskiej, finansowaniu, czasie służby oraz przeznaczeniu do walki. Zob. D. Kupisz, *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717*, Lublin 2008, s. 381–385.

⁵ Uniwersał starosty generalnego Bogusława Leszczyńskiego do szlachty województw poznańskiego i kaliskiego, Przygodzice 28 V 1648, oraz Uniwersał starosty generalnego Bogusława Leszczyńskiego do szlachty województw poznańskiego i kaliskiego, Przygodzice 29 V 1648, APPoz., Księgi grodzkie kaliskie (dalej: Gr. Kal.), sygn. 273, k. 284–285.

⁶ Uniwersał starosty generalnego Bogusława Leszczyńskiego do szlachty województw poznańskiego i kaliskiego, Pierzchno 7 VI 1648, APPoz., Gr. Pozn., sygn. 693, k. 460–460v.

⁷ Krzysztof Opaliński do brata Łukasza, Sieraków 12 VI 1648, [w:] *Listy Krzysztofa Opalińskiego do brata Łukasza 1641–1653*, red. R. Pollak, Wrocław 1957, s. 413.

Trzema pułkami arkabuzerskimi dowodzić mieli Andrzej Grudziński, Jakub Rozdrażewski i Franciszek Czarnkowski. Komendę nad pułkiem dragońskim powierzono Jackowi Rozdrażewskiemu. Sejmik wyznaczył również żołd dla arkabuzerów w wysokości 60 złp na konia za ćwierć służby i 1000 złp kuchennego rotmistrzom, określił ponadto rodzaj podatków, które miały być na ten cel przeznaczone, oraz komisarzy, którzy przeprowadzić mieli popisy zaciągniętego wojska. O ile w przypadku Andrzeja Grudzińskiego uchwała wymieniała z nazwiska rotmistrzów i podawała liczebność ich chorągwi⁸, o tyle w przypadku pułku Jakuba Rozdrażewskiego i Franciszka Czarnkowskiego takowe informacje nie zostały podane. O rotmistrzach dowodzących arkabuzerami Rozdrażewskiego dowiadujemy się dopiero z popisu pułku 28 lipca 1648 r. pod Kaliszem. Stawili się na nim następujący rotmistrzowie: Andrzej Przyjemski (150), Gabriel Ferdynand Szczepański (100), Piotr Tomicki (100), Hieronim Pigłowski (150) i Stanisław Skrzetuski (100)⁹. W przypadku pułku Franciszka Sędziwoja Czarnkowskiego w uchwale widniał następujący zapis:

[...] JMP Franciszkowi na Czarnkowie Czarnkowskiemu, międzyrzeckiemu, pyzdrowskiemu staroście na pięćset ludu żołnierskiego arkabuzerów także służbę śmy przypowiedzieli, który to JMP starosta rotmistrzów także sobie szlachtę dobrze osiadłą przybierać ma [...]¹⁰.

Rotmistrzów, którzy służyli w jego pułku, wymienia dopiero protestacja samego pułkownika wniesiona do grodu po odbyciu służby wspomnianego pułku. Tymi rotmistrzami byli: Aleksander Karchowski, Krzysztof Unrug, Stanisław Dembiński i Wojciech Albrecht Smogulecki. Komendę nad chorągwią pułkowniczą w zastępstwie pułkownika sprawował porucznik Krzysztof Pigłowski¹¹. Odrębnym dokumentem wyznaczono miejsca stacji dla poszczególnych pułków i chorągwi. Były to miejscowości znajdujące się na obszarze

⁸ Laudum, Poznań 8 VI 1648, Biblioteka Ksiąząt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie, sygn. 1774, s. 202–204. Rotmistrzowie Andrzeja Grudzińskiego wymienieni w laudum: Konstanty Opaliński (150), Władysław Grudziński (100), Andrzej Skórzewski (150), Wojciech Jastrzębski (100) i Wojciech Kobierzycki (100).

⁹ Popis pułku Jakuba Rozdrażewskiego, Kalisz 28 VII 1648, APPoz., Gr. Pozn., sygn. 693, k. 625v–630.

¹⁰ Laudum, Poznań 8 VI 1648, s. 202–204.

¹¹ Protestacja Franciszka Czarnkowskiego, APPoz., Gr. Pozn., sygn. 693, k. 786–787.

Wielkopolski właściwej (dwóch województw, poznańskiego i kaliskiego)¹², a wybieranie stacji z tych miejsc możliwe było do czasu wyjścia chorągwi z obu województw do punktu zbornego.

Na sejmie konwokacyjnym 16 lipca 1648 r. ustalono, że na czas przebywania w niewoli obu hetmanów władzę nad wojskiem koronnym sprawować miało trzech regimentarzy: Aleksander Koniecpolski, Mikołaj Ostroróg i Dominik Ostrogski-Zasławski¹³. Ten ostatni wyznaczył miejsce koncentracji wojsk powiatowych w miejscowości Piławce, znajdującej się między Martynowem i Krasilowem¹⁴. Przebieg wydarzeń spod Piławiec jest dość dobrze znany i często podaje się go jako przykład blamażu wojsk samorządowych. Tymczasem trzeba nadmienić, że dwie chorągwie z pułku Franciszka Czarnkowskiego podjęły walkę z wojskami Chmielnickiego. Były to oddziały należące do Aleksandra Karchowskiego i Krzysztofa Unruga. Karchowski swoją odwagę przypłacił życiem, natomiast Unrugowi udało się wydostać z okrążenia i ocalić sporą część chorągwi¹⁵.

Kluczową kwestią jest natomiast dalszy przebieg wydarzeń już po Piławcach. Trzeba powiedzieć, że po „rozpełnieniu się wojska, wyprawionego z województw, ziem i powiatów pod Piławcami”¹⁶ doszło do dekompozycji oddziałów, a pozbawione dowództwa chorągwie rozpoczęły proceder grabieży lub też gorączkowego poszukiwania miejsc do uzupełnienia zapasów i strat. Chcąc za-

¹² Postanowienie stacji żołnierzom, Poznań 9 VI 1648, APPoz., Gr. Pozn., sygn. 693, k. 469v–471. Dla Franciszka Czarnkowskiego przewidziano starostwo międzyrzeckie, opactwo paradyskie, opactwo bledzewskie, klucz pszczewski, Ujście oraz Piłę, miasteczko przy Poznaniu z przyległościami. W dokumencie pułk Czarnkowskiego zapisano jako dragoniński, według uchwały miał to być pułk arkabuzerski. Z charakteru jego organizacji wynika, że była to formacja autoramentu narodowego, sformowana według zasad zaciągu towarzyskiego, a nie wolnego bębna jak w przypadku formacji zaciągu cudzoziemskiego. Być może przewidywani arkabuzerzy stawili się bez rynsztunku właściwego arkabuzerom i dlatego określono ich jako dragonów.

¹³ *Volumina Constitutionum*, t. 4, vol. 1, red. S. Grodziski et al., Warszawa 2015, s. 133.

¹⁴ Uniwersał regimentarza Władysława Dominika Ostrogskiego-Zasławskiego do żołnierzy powiatowych województw poznańskiego i kaliskiego, Dubno 20 VII 1648, APPoz., Gr. Kal., sygn. 273, k. 449–450.

¹⁵ B. Staręgowski, *Formacje zbrojne samorządu szlacheckiego województw poznańskiego i kaliskiego w okresie panowania Jana Kazimierza (1648–1668)*, Warszawa 2022, s. 82–83; J. Dworzaczkowa, *Sprawy wojska na sejmikach wielkopolskich w latach 1648–1668*, [w:] *Pax et bellum*, red. K. Olejnik, Poznań 1993, s. 57; A. Borowiak, *Wojska powiatowe przed kampanią piławiecką w 1648 r.*, [w:] *Studia nad staropolską sztuką wojenną*, t. 2, red. Z. Hundert, Oświęcim 2013, s. 139.

¹⁶ W. Kochowski, *Historia panowania Jana Kazimierza z klimakterów Wespazjana Kochowskiego przez współczesnego tłumacza w skróceniu na polski język przełożona*, t. 1, wyd. E. Racyński, Poznań 1859, s. 21.

panować nad chaosem, prymas Łubieński wydał uniwersał, który w surowym tonie nakazywał żołnierzom i oficerom skierowanie się do obozu pod Konstantynowem i przejście pod rozkazy księcia Jeremiego Wiśniowieckiego¹⁷.

Niestety na apel zareagowała znikoma liczba chorągwi. Ta, którą dowodził Krzysztof Unrug, po wydostaniu się z niebezpiecznej sytuacji pod Piławcami skierowała się w stronę Lublina, by tam uzupełnić swoje braki. Mieszkańcy jednak, zapewne w obawie przed rabunkami i siłowym wybieraniem stacji żołnierskich, zamknęli bramy, a nawet dopuścili się agresji wobec oddziału Unruga. Efektem tego była protestacja na postępowanie lubelskich mieszczan wniesiona do grodu przez rotmistrza wraz z porucznikiem i żołnierzami¹⁸.

To właśnie wzmiankowaną protestację zdecydowano się przygotować do wydania drukiem. Edycje tego typu akt można spotkać dość rzadko. Przy okazji edycji źródłowych akt sejmikowych nie trafiają ona zazwyczaj do opracowywanego materiału, chociaż zdarzają się wyjątki i w przypadku co ciekawszych czy istotniejszych protestacji są one dołączane do publikacji¹⁹. Przykładowo w 2017 r. na łamach czasopisma „Koło Historii” pojawiła się edycja źródłowa protestacji księdza Jan Wolstiniusa autorstwa Bartosza Staręgowskiego²⁰. Są to jednak przypadki jednostkowe. A przecież księgi grodzkie będące wytworem działalności urzędu i sądu grodzkiego dostarczają bardzo wielu takich akt. Wpisanie do księgi grodzkiej nie służyło uwierzytelnieniu danego dokumentu, a jedynie zachowaniu oraz upowszechnieniu jego treści i zapewnieniu powszechnego do niego dostępu. Ponadto w przyszłości wpisy takie mogły stanowić materiał dowodowy w przypadku procesów sądowych, będący podstawą do dochodzenia swoich praw²¹.

¹⁷ Uniwersał prymasa Macieja Łubieńskiego do żołnierzy i oficerów, Warszawa 27 X 1648, APoz., Gr. Pozn., sygn. 693, k. 739–740.

¹⁸ Protestacja Krzysztofa Unruga, Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Księgi grodzkie lubelskie (dalej: KGL), relacje, sygn. 76, k. 600v–601v.

¹⁹ Zob. *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, t. 1 (1572–1632), cz. 2 (1617–1632), oprac. W. Dworzaczek, Poznań 1962, s. 108, 110, 112, 128, 129–130, 150–151, 213–214, 228–229, 232, 235–236, 272, 284, 299. W edycji źródłowej akt sejmikowych z okresu panowania Stefana Batorego i Zygmunta III Wazy autorstwa Włodzimierza Dworzaczka znajduje się wiele protestacji, które zostały poddane opracowaniu.

²⁰ B. Staręgowski, „Niecnego uczynku kmiecia Mikołaja Kielczyka opisanie”. *Tekst źródłowy i komentarz do protestacji księdza Jana Wolstiniusa (Protestao Parochi Popouiens)*, „Koło Historii”, t. 21, 2017, s. 149–152.

²¹ J. Łosowski, *Akta sądów i urzędów szlacheckich w XIV–XVIII wieku*, [w:] *Dyplomatyka staropolska*, red. T. Jurek, Warszawa 2015, s. 277.

Protestacja została oblatowana 7 września 1648 r. w księdze grodzkiej lubelskiej, w serii *Relacje* o sygnaturze 76²². Księga liczy 743 karty. Edycję źródłową sporządzono według wytycznych *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku* pod redakcją Kazimierza Lepszego²³.

Protestacja Krzysztofa Unruga / Unrug rothmagister cap[ita]nei miedzzychcense prot[es]tantur

[Oryginał: Archiwum Państwowe w Lublinie, księgi grodzkie lubelskie, relacje, sygn. 76, k. 600v–601v]

Tekst źródła

[k. 600v] Do urzędu i akt niniejszych starościch grodzkich lubelskich [k. 601] oblicznie przyszedłszy szlachetny Krzysztof Unrug z Międzychoda, pokojowy królowej j[e]j m[o]ści, rotmistrz wielkopolski z pułku j[e]go m[o]ści pana starosty międzyrzeckiego Czarnkowskiego²⁴, pan Baltazar Zejdlisz porucznik, pan Chrystian Szlichtyng, pan Wolfgang Smoleński *solenni[ter]*²⁵ świadczyli tak swym jako i j[e]go mości pana pułkownika swego i wszystkiej kompaniej swojej imieniem przeciwko panu Wojciechowi Lewickiemu²⁶, i panu Pawłowi Iwaszkowicowi, i panu Wojciechowi Reklewskiemu²⁷, Fridrychowi złotnikowi Maksentemu i inszym wszystkim obywatelom miasta Lublina i przedmieścia krakowskiego protestowali się o to, iż oni bez żadnej przyczyny dania usług Rz[ecz]-p[ospoli]tej zaciągu idących, według trybu i praw żołnierstwa służących gdy do Lublina, dla sprawowania sobie potrzeb strzelby i inszych rynsztunków wojskowych, ile przy główniejszym mieście naprawienia chcieli do Lublina wstąpić, przerzeczone osoby i z inszemi obywatelami miasta tego w bęben uderzywszy

²² Protestacja Krzysztofa Unruga, APL, KGL, relacje, sygn. 76, k. 600v–601v.

²³ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

²⁴ Franciszek Kazimierz Sędziwój Czarnkowski, starosta międzyrzecki (1637–1651), starosta pyzdrowski (1633–1655) i kasztelan poznański (1649–1655). Zob. B. Staręgowski, *Formacje zbrojne*, s. 315.

²⁵ Uroczyście.

²⁶ Wojciech Lewicki, rajca miejski. Zob. *Rejestr szlachty zgromadzonej na popisie pod Lublinem 22 maja 1651 r.*, [w:] *Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1633–1668*, oprac. H. Gmiterek, Lublin–Radom 2021, s. 300.

²⁷ Wojciech Reklewski, rajca miejski. Zob. *ibidem*, s. 300, 379.

*ac et armata manu*²⁸, na wał wyszedłszy z knotami zapalonymi, most podniosłszy jako przeciwko nieprzyjacielowi stawili się kompanią, ani rotmistrza samego żadną miarą wpuścić nie chcieli, lubo ledwie godzinie przed wieczorem kompania stanęła przed miastem, także ani pisarzów wpuścić nie chcieli aby relacją o tym rotmistrzowi swojemu mogli byli dać, i owszem kiedy który chciał na wał wnieść chcąc się rotmistrzowi swojemu pokazać, muszkietami go dopadnięto i onych *iniuris accontamelis maximis affocerunt*²⁹ [601v] wołając na pisarzów *pozabijamy was i noga was nie ujdzie, zaczynam noc przystąpiła, musiała kompania w polu stać przed miastem, gdzie przez całą noc obywatele miasta i przedmieścia krakowskiego z różnej strzelby do nich strzelali i konie rozpłoszono, jednego postrzelono, że kompania cała dalej w pole ustąpić musiała o co się wyżej mianowała. Protestujący imieniem j[e]go mości pana pułkownika swego i wszystkiej kompaniej tak, że i o to że chleba ani stacyji według prawa żołnierzowi na usługę Rzeczypospolitej idącemu dać nie chcieli i owszem jako nieprzyjaciół od miasta odganiałi *iterum atq[ue] iterum*³⁰ protestowali z nimi według prawa *procedere*³¹, obiecując jednak sobie zachowując *meliorationem protestati in futuram*³², gdyż naprędce o wszystkim wyraźnie pisać się nie mogło.*

---

²⁸ I z uzbrojoną ręką.

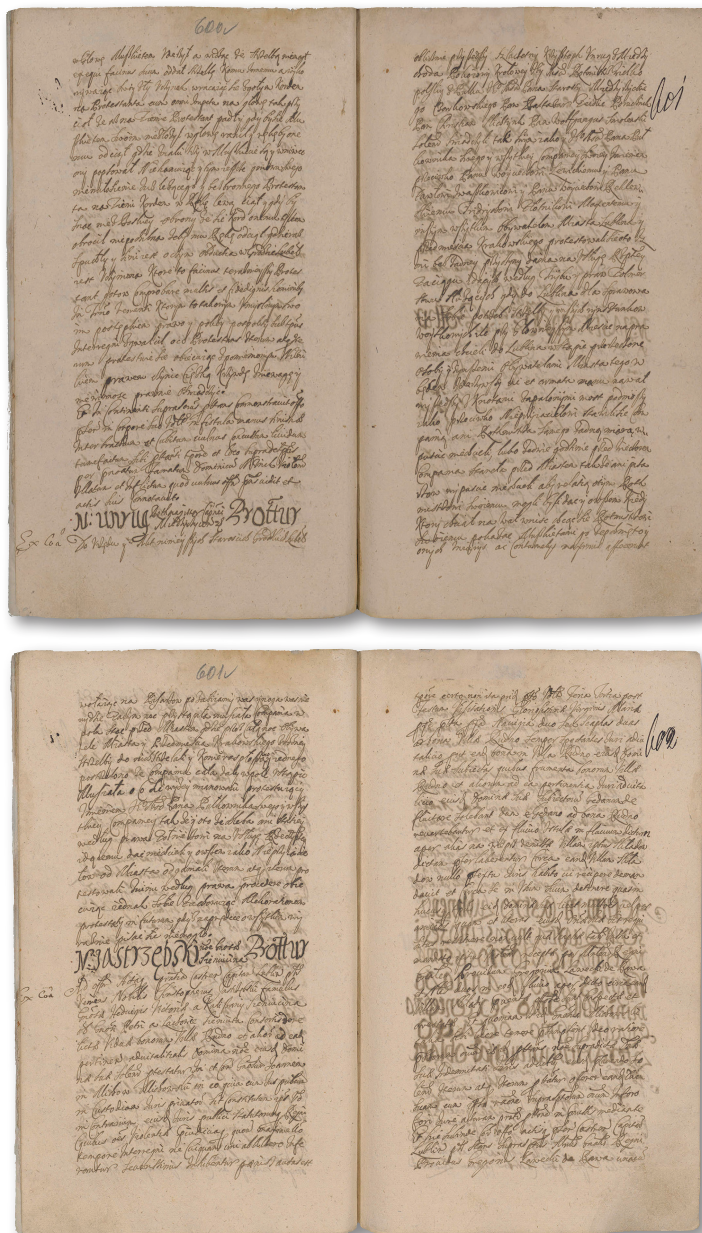
²⁹ Obrzucili ich największymi obelgami.

³⁰ Znowu i znowu.

³¹ Przystępować.

³² Poprawienie protestacji w przyszłości.

Il. 1. Protestacja Krzysztofa Unruga / Unrug rothmagister cap[ita]nei
miedzycyense prot[es]tantur (źródło: APL)

Summary

Krzysztof Unrug's complaint against Lublin burghers submitted to the county court for the nobility. A dispute over the right of soldiers to be provided for by the local population

The present primary source edition presents the complaint (protest) against Lublin burghers submitted to the county court for the nobility by Krzysztof Unrug, the cavalry captain of the harquebusiers company from the regiment of Franciszek Czarnkowski. After the powiat (district) mounted companies scattered away after the Piławce disaster, some of them sought opportunities to replenish their provisions and equipment in different villages and towns. Unrug's company wanted to do that in Lublin; however, the inhabitants refused to let the troops enter the town. Furthermore, their behavior was hostile towards the soldiers, and they even carried out direct attacks against them. Unrug submitted a complaint to the county court for the nobility about such behavior.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum Państwowe w Lublinie
Księgi grodzkie lubelskie – 76.
Archiwum Państwowe w Poznaniu
Księgi grodzkie kaliskie – 273.
Księgi grodzkie poznańskie – 693.
Biblioteka Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie – 1774.

Źródła drukowane

- Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1633–1668*, oprac. H. Gmiterek, Lublin–Radom 2021.
Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego, t. 1 (1572–1632), cz. 2 (1617–1632), oprac. W. Dworzaczek, Poznań 1962.
Jemiołowski M., *Pamiętnik dzieje Polski zawierający (1648–1679)*, oprac. J. Dziegielewski, Warszawa 2000.
Jerlicz J., *Latopisiec albo kroniczka*, t. 1, wyd. K.W. Wójcicki, Warszawa 1853.

- Kochowski W., *Historia panowania Jana Kazimierza z klimakterów Wespazjana Kochowskiego przez współczesnego tłumacza w skróceniu na polski język przełożona*, t. 1, wyd. E. Raczyński, Poznań 1859.
- Księga pamiętnicza Jakuba Michałowskiego wojskiego lubelskiego a później kasztelana bieckiego*, wyd. A.Z. Helcel, Kraków 1864.
- Listy Krzysztofa Opalińskiego do brata Łukasza 1641–1653*, red. R. Pollak, Wrocław 1957.
- Maskiewicz B., *Pamiętniki Bogusława Kazimierza Maskiewicza, Pamiętnik A*, [w:] *Pamiętniki Maskiewiczów*, oprac. A. Sajkowski, Wrocław 1961, s. 238–242.
- Relacje wojenne z pierwszych lat walk polsko-kozackich powstania Bohdana Chmielnickiego okresu „Ogniem i Mieczem” (1648–1651)*, oprac. M. Nagielski, Warszawa 1999.
- Staręgowski B., „Niecnego uczynku kmiecia Mikołaja Kielczyka opisanie”. *Tekst źródłowy i komentarz do protestacji księdza Jana Wolstiniusa (Protestao Parochi Popouiens)*, „Koło Historii”, t. 21, 2017, s. 149–152.
- Volumina Constitutionum*, t. 4, vol. 1, red. S. Grodziski et al., Warszawa 2015.

Literatura

- Biernacki W., *Żółte Wody–Korsuń 1648*, wyd. 2, Warszawa 2008.
- Borowiak A., *Wojska powiatowe przed kampanią piławiecką w 1648 r.*, [w:] *Studia nad staropolską sztuką wojenną*, t. 2, red. Z. Hundert, Oświęcim 2013, s. 129–160.
- Dworzaczkowa J., *Sprawy wojska na sejmikach wielkopolskich w latach 1648–1668*, [w:] *Pax et bellum*, red. K. Olejnik, Poznań 1993, s. 55–64.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
- Kupisz D., *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717*, Lublin 2008.
- Łosowski J., *Akta sądów i urzędów szlacheckich w XIV–XVIII wieku*, [w:] *Dyplomatyka staropolska*, red. T. Jurek, Warszawa 2015, s. 253–338.
- Majewski W., *Potocki Stefan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 28, Wrocław 1984–1985, s. 176–177.
- Podhorodecki L., *Władysław IV 1595–1648*, Warszawa 1974.
- Staręgowski B., *Formacje zbrojne samorządu szlacheckiego województw poznańskiego i kaliskiego w okresie panowania Jana Kazimierza (1648–1668)*, Warszawa 2022.
- Wisner H., *Władysław IV*, Wrocław 2009.

